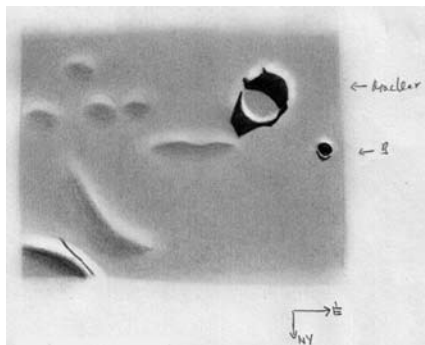

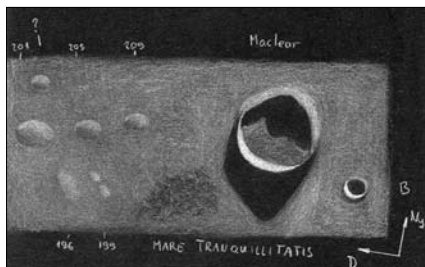
Apró dómok között

A nagyon gazdag októberi észlelési anyag második része következik most, kiegészítve néhány novemberi észleléssel. Kezdjük az Arago-kráterrel és a címben szereplő apró dómokkal. A Mare Tranquillitatis hallatlanul izgalmas medence, rianásokkal, dómokkal, fantomkráterekkel és vetődésekkel tarkítva. Itt található a kis távcsövekkel is könnyen elérhető dómok két legszebbike, az Arago α és β . Ez a két 20 kilométer átmérőjű, összetett szerkezetű dóm sokszor fel lett már dolgozva a Meteor hasábjain. Az október 19-én, a Leonidák levelezőlistán meghirdetett észlelési ajánlatban ezek az alakzatok is szerepeltek. Benei Balázs fiatal észlelőnk lerajzolta és egy leírást is készített erről a területről.

Az Arago α -dóm és a Maclear-kráter között félúton négy apró, ezért nehezen látható dóm fekszik. Három ezek közül egy sorban, a negyedik pedig olyan módon helyezkedik el, hogy éppen egy derékszögű háromszöget alkotnak. Kárpáti Ádámnak és a rovatvezetőnek a Polaris nagy refraktorával sikerült észlelniük október 19-én ezeket a kb. 5 kilométeres dómokat.

A Maclear-kráter és a tőle délre fekvő apró dómok Kárpáti Ádám rajzán

...és ugyanaz a terület Görgői Zoltán negatív technikával készült rajzán

A Maclear-kráter és dómok

2008.10.19. Műszer: 200/2470 refraktor, Colongitudo: 155,6°

274x: A közepes nyugodtság ellenére szépen látszanak a Maclear-tól délre fekvő apró dómok. Három egy sorban, a negyedik pedig kissé nyugatra fekszik, így egy majdnem derékszögű háromszöget formálnak. Méretük az egy sorban fekvő dómoknál északról délre haladva fokozatosan növekszik, de még a legnagyobb (a dómtérkép szerint 201-es jelölésű) sem éri el a 10 kilométert. Alakjuk elliptikus, tetőkaldera egyiknél sem látható. Ezeket a dómokat a Rükli-atlasz is jelöli, nem úgy, mint a tőlük keletre fekvő, teljesen jelentéktelen hegyhátnak tűnő formációkat. Csak a dómtérképből derül ki, hogy ezeket

az alakzatokat is dómokként katalogizálták. A 196-os jelölésű dóm egy 2:1 arányban elnyúlt, délnyugat/északkeleti fekvésű, kb. 6-os intenzitású folt, árnyékot alig vet. Még ennél is érdekesebb a 199-es jelölésű dóm, amely két kicsiny világos foltból áll. A két árnyék nélküli folt teljesen párhuzamos a 196-os dóm fekvésével. (Görgői Zoltán)

2008.10.19. Műszer: 200/2470 refraktor, Colongitudo: 155,8°

274x: A Maclear nagyon sekély, feltöltött aljzatú kráter. Belseje részletek nélküli, a sáncfalak érdekes árnyékot vetnek. Délre, félúton az Arago felé látható négy kis dóm, nem túlzottan feltűnőek. Közülük három egy egyenes mentén helyezkedik el. (Kárpáti Ádám)

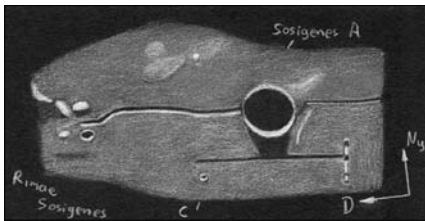
Arago-kráter, α és β -dómkok

2008.10.19. Műszer: 110/800 Newton, Co-longitudo: 155,3°

80x: Az Arago fantasztikus látványt nyújt a két dómmal és a Manners-kráterrel. Az α és β jelű dómkok rendre északi és nyugati irányban helyezkednek el az Aragóhoz képest, a Manners délnyugat felé található. A fő krátertől délre egy sötétebb, észak-déli irányú, hosszúkas struktúra látszódik, valószínűleg egy kisebb hegyvonulat. (Benei Balázs)

A Maclear-tól délnyugatra fekszik a Sosigenes A-kráter és a több ágból álló Rimae Sosigenes.

Ez a rianás közepes műszerekkel könnyedén elérhető, de az igazi finom részletek csak 20 centiméteres, vagy nagyobb műszerekkel láthatók. Ilyen „finomság” például az a kicsiny, csak néhány komponensből álló kráterlánc, amely pont telibe találta a rianás keleti ágát. E sorok írójának a rajzán is szerepel ez a kis kráterlánc.

A Sosigenes-rianás, ahogyan Görgei Zoltán látta a Polaris nagy refraktorával

Sosigenes-rianás

2008.10.19. Műszer: 200/2470 refraktor, Co-longitudo: 156,1°

274x: Csodálatos látványt nyújt a Sosigenes-rianás, pedig a légköri nyugodtság csak kicsivel jobb, mint közepes. A rianás fő ágát éppen telibe találta a Sosigenes A, ez a kb. 10 km-es tál alakú kráter. A rianás legfeltűnőbb ága az előbb említett krátertől délre húzódik, itt szépen látszik a belsejében húzódó árnyék és a megvilágított keleti lejtő is. A rianásnak a Sosigenes A jelű krátertől keletre húzódó rövid kis szakasza csak egy vékony fekete csíkként látható. Egy nagyon szép apró kráterlánc pont merőlegesen zárja a rianásnak

ezt a szakaszát. (Görgei Zoltán)

Berente Béla 11 webkamerás felvételt készített 25 cm-es Yolo-távcsövével. Lefényképezte többek között a Flammarion-krátert, melynek belsejében nem kevesebb, mint egy tucat dóm számolható meg. Legszebb felvétele talán a Hell-krátert is magába foglaló Deslandres-kráterről készült.

A hatalmas Deslandres a belsejében fekvő Hell-kráterrel (Berente Béla webkamerás felvétele)

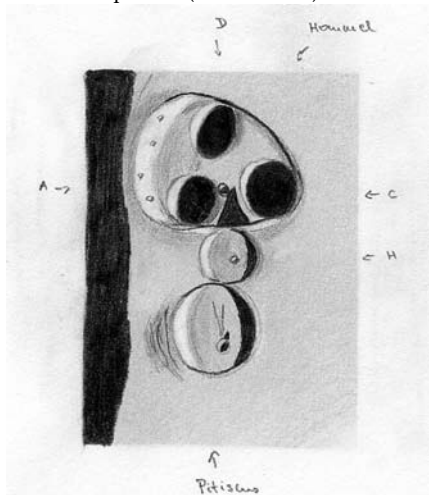
Hollósi István és Látos Tamás néhány webkamerás felvételt készítettek október 18-án, melyekből egy mozaikot állítottak össze. Ugyanezen az éjszakán Látos Tamás egy rajzot készített a Hold déli krátermezéjében fekvő Hommel és Pitiscus-kráterekről. A rajzhoz egy leírást is készített.

Hommel és Pitiscus-kráterek

2008.10.18. Műszer: 200/1000 Newton, Co-longitudo: 143,6°

167x: Miután webkamerával is megörökítettük ezt a krátermezőt, arra gondoltam, le is kéne rajzolni. A legnagyobb kráter, a Hommel alakja talán egy körtéhez hasonlítható. Benne három, nagyjából egyforma nagyságú kráter foglal helyet (A, C, D). Az A és a C jelű között még egy kisebb kráter látszik és egy háromszög alakú árnyékfolt, aminek mibenlétét nem tudtam megfejteni. Mindhárom kráter szinte teljes mértékben árnyékkal borított. A Hommel megvilágított falán több kisebb kráter látható. A Pitiscus és a Hommel közötti H jelű kráter szép kerek alakú, benne egy kisebb kráter ül. A Pitiscus szép látvány,

megvilágított kráterfala gyűrött, dombos lefutású. A kráterben egy kisebb becsapódásnyom látszik, melytől gerincek futnak a kráter közepe felé. (Látos Tamás)

A Hold déli krátermezéjében fekvő Hommel és Pitiscus-kráterek (Látos Tamás rajza)

Az Aristarchus- és a Herodotus-kráter a Schröter-völgygel a legnépszerűbb, legtöbbet észlelt alakzatok közé tartoznak a Holdon. Ez persze nem is csoda, mert azon kívül, hogy ez egy elképesztően látványos terület, még LTP gyanús is. Kárpáti Ádám október 11-én a Herodotusra és a Schröter-völgyre koncentrált. A használt műszer a Polaris 25 cm-es Dobsonja volt, 178x-os nagyítással.

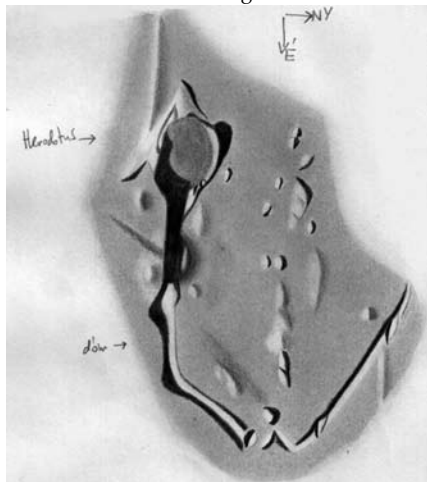
A Herodotus-kráter és a Schröter-völgy

2008.10.11. Műszer: 250/1250 Newton, Colongitudo: 57,8°

178x: Nagyon összetett és bonyolult terület. Mivel a nyugodtság nem túl jó, így minden részlet nem látszik. A Herodotus sáncfala nagyon érdekes szerkezetű, egészen szabálytalan. A keleti sáncfalból délre indul egy lávagerinc. A Vallis Schröteri nem közvetlenül a kráterből indul ki, hanem egy alacsony gerinc köti össze őket. Ez a gerinc csak árnyék formájában látható az észlelés idején.

A völgy északi irányban indul, majd nyugatnak fordul és egy kráter és domb okozta szakadás után délnyugati irányba fordul. A völgy közrefogta területen sok kisebb domb látható, nagyon változatossá téve a tájat. A Mondatlas által jelölt dóm is látszik, egy kisebb dombok alkotta láncban, ahol a domb alakja kerek és világosabb, mint a dombok. (Kárpáti Ádám)

Szent-Andrássy Árpád egyik rajzát már bemutattuk a decemberi Meteorban, most nézzük meg a Reiner-kráterről készült rajzát és leírását. A Reiner az Oceanus Procellarum nyugati felén fekvő 30 km-es kráter. A krátertől nyugatra található a Reiner Gamma nevű albedóalakzat. A Reiner Gammára egy későbbi számunkban még visszatérünk.

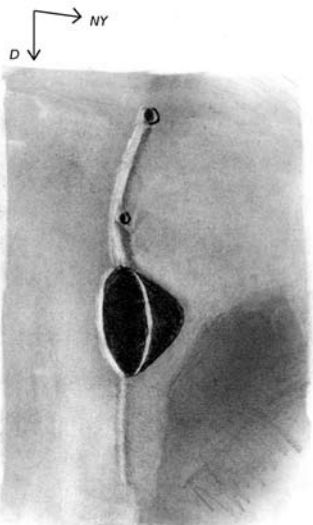
A Herodotus-kráter a Schröter-völgygel, ahogyan Kárpáti Ádám látta egy 25 cm-es Dobsonnal

Reiner-kráter

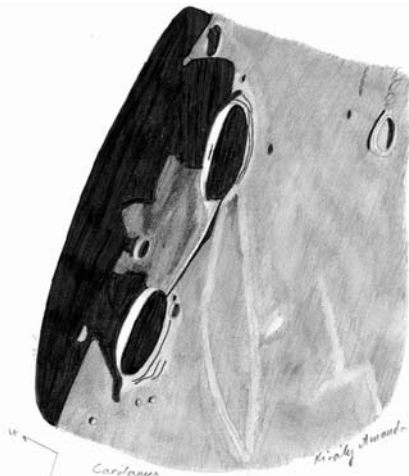
2008.10.11. Műszer: 127/1500 MC, Colongitudo: 57,6°

150x: Eredetileg a Schröter-völgyben gyönyörködtem, de többszöri nekifutásra sem sikerült épkezláb vázlatot összehoznom, ezért új célpontot kerestem, így „találtam rá” a Reiner-kráterre. Az Oceanus Procellarum közepén elhelyezkedő kráteren már túlhaladt a terminátor, de az alakzat belseje még teljes sötétségbe burkolózott, a központi

csúcs sem látszott. Szép szabályos alakú, kb. 30 km átmérőjű kráter, északon és délen is egy-egy keskeny lávagerinc határolja, az északon két kisebb mellékráter is látható. (Szent-Andrássy Árpád)

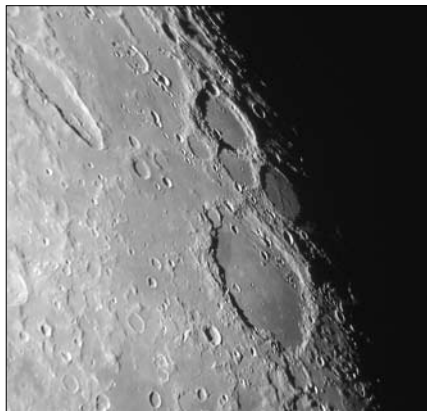

A Reiner-kráter Szent-Andrássy Árpád rajzán. Az észlelés zenitűtkörrel készült, ezért a keleti és a nyugati irány felcserélődött

Király Amanda rajza a Krafft- és a Cardanus-kráterekről, valamint a közöttük húzódnó kráterláncról készült

Király Amanda már novemberben készítette szép rajzát az Oceanus Procellarum nyugati peremén elhelyezkedő Krafft–Cardanus-kráterpárosról és a közöttük húzódnó kráterláncról. Ez a kráterlánc a ferde rálátásnak köszönhetően úgy néz ki, mint egy rianás. Amanda az észleléshez a Polaris 20 cm-es refraktorát használta. Az észlelést segítette az erős nyugati libráció is. A Hold pereméhez közel fekvő alakzatok megfigyelhetőségét drámaian képes befolyásolni a libráció értéke.

A Schickard-kráter és környéke Ábrahám Attila remek felvételén. A felvétel egy 200/1000 Newtonnal és Canon A520-as digitális fényképezőgéppel készült

227 kilométeres átmérőjével igazi óriás a Hold kráterei között. Belsejét teljesen kitöltötte a bazaltos láva, és a sáncfalak is egészen alacsonyak. Ha a kráter közepén állnánk, minden bizonnyal úgy éreznénk, hogy végtelen síkságon tartózkodunk, mert a holdfelszín görbülete miatt a kráter sáncfalai a horizont alá kerülnének. Erről a kráterről és a nem kevésbé érdekes Wargentinről és a Phocylides–Nasmyth-kráterkettősről készített remek felvételt Ábrahám Attila novemberben. A Wargentint már bemutattuk, ez a kráter csordultig telt lávával, évmilliárdokkal ezelőtt. A Phocylides és a Nasmyth pedig egy óriási lábnyomra emlékeztetnek. Távcsoves bemutatásokon mindig nagy sikert arat ez a páros.

Görgei Zoltán